

De goda intentionernas baksida

Hela Gotland, m.fl. den 7 december 2013

En minimilön på 8,50 euro ser ut att vara på väg att införas i Tyskland. Förbundskansler Angela Merkel var nära att få egen majoritet i senaste valet, men det räcker inte att vara nära. Minimilönen är en del av en kompromiss med Socialdemokraterna.

Vid en första åsyn kan förslaget verka vettigt: Ingen ska behöva jobba för mindre än 75 kronor i timmen. Det underliggande problemet är naturligtvis den situation som gör att människor tar jobb även när de ger låga löner. Tyvärr finns det människor för vilka ett jobb med låg timlön är det minst dåliga av de alternativ som står till buds.

När man går till botten med problemet är det dock uppenbart att en minimilön inte är någon egentlig lösning. Den situation som gör att människor tar jobb med låg lön undanröjs ju inte av att lönenivån görs olaglig. Det enda som undanröjs är symtomet.

Risken är stor att en minimilön skapar arbetslöshet som drabbar just de grupper som har minst marginaler. Minimilönen gör att en del anställningar som skulle varit lönsamma till lägre lönenivåer inte längre genomförs. Ytterligare en grupp kommer att få uppleva hur jobben flyttar från den vita till den svarta sektorn. Storleken på den senare gruppen beror på hur nitiskt man ser till att minimilönen efterlevs. Erfarenheter från andra länder visar att både arbetsgivare och arbetstagare kan vara kreativa när det gäller att hitta sätt att kringgå regelverken.

Minimilönen är ett klassiskt exempel på förslag sprungna ur välvilliga politiska avsikter som får kontraproduktiva resultat. Som tur är finns det politiska åtgärder skulle kunna viktas istället. I grunden är analysen enkel: När vissa grupper får jobb endast om de accepterar låg lön, beror det på svag förhandlingsstyrka gentemot arbetsgivaren. Medan en minimilön i värsta fall försvagar denna förhandlingsposition ytterligare, kan andra åtgärder stärka dessa gruppers position.

Situationen för lågbetalda kan förbättras genom att ge arbetssökande fler rimliga alternativ till låglönejobben. En strategi är att stärka skolan och göra det lättare att läsa vidare och att läsa upp grundläggande kunskaper. En annan strategi är att förbättra resurssvaga hushålls ekonomi genom exempelvis höjda barnbidrag eller sänkt skatt. Ökad konkurrens har goda effekter genom att fler arbetsgivare konkurrerar om arbetskraften. Om det blir lättare att starta och driva företag är färre arbetssökande hänvisade till att söka anställning hos någon annan.

Om någon tror att diskussionen endast gäller Tyskland, tänk om. Sverige har förvisso inga lagstadgade minimilöner, men precis samma problem dyker upp via kollektivavtalen, vars regler ofta innebär minimilöner på högre nivå än den som nu diskuteras i Tyskland. Hittills har Tyskland haft en arbetsmarknad som varit betydligt bättre än den svenska på att skapa jobb för exempelvis ungdomar och utlandsfödda. Det vore bättre om Sverige lärde av Tyskland än att Tyskland gör om våra misstag.

Andreas Bergh